

*Factus sum peregrinus... et
quiesci qui simul intrinsecus...
et non fuit*

исламски поет

Наслов ове збирке песама ретко је расан, домаћи, славенски, а садржина и форма поезије имају много латинског. Један те поезије ~~садр~~^{садр} напомиње гудуре, тмине, и јавк себарског живота. Крв ових ванредних песама то је западачки песимизам под савршено зналачком контролом религије и филозофије, а форма песама је латински строга, савршена, релефна, скулпторски моделирана и чарста. Пролази се кроз ту збирку песама као кроз једну од оних малих, савршено складних цркава у Риму, у чијем каменитом бароку ~~се~~^{је} старнула сва лепота и све страдање спиритуалних чежњи ка чистом и светлом миру. Славенско обележје збирке било би у том што се аутор ~~делена~~^{ментација}, или ментација, или Псалмских строфа, није могао да смири ~~не~~^{не} разгали ~~не~~^{не} у једној ~~јери~~^{јери} у једној ~~јери~~^{јери} скрушености. Духовни немири и дубока аскеза ове књиге славенског ~~типа~~^{типа}: горњ, неутеш-
и. Дли целокупни духовни систем ~~књиге~~^{књиге} захвата и у многе друге ~~правце~~^{правце}. Ујевић је проучио и прострадао духовне напоре човека свих обласати и времена. Ујевић се зналачки креће у историји човекових моралних мука; он ~~познаје~~^{познаје} поезије и филозофије кроз које се вековима жудило за ~~освећења~~^{освећења} живота. ~~Ујевић~~^{Ујевић} је хаџија, ромар, како он вели, ~~на~~^{на} путу од земље ка небу: ~~на~~^{на}

у руци штап је, у сну света лества

Духовни систем књиге а ~~тако~~^{тако} исто личи песимизам аутора, оснивају се на моралној анализи свет. ~~Не~~^{Не} из личног песимизма, него из моралне анализе света пориче Ујевић ~~привидне~~^{привидне} резултате христијанизације и хришћанства: да је робовања нестало, да је Иванђење дало вредност и најскромни-
јој души, да је демократија обезбедила права свима људма. Куде на земљи ~~нема~~^{нема} неко крило милости за све људе; ни у пољу, ни у кући, ни у цркви. Ујевић каже својим речма лепу Хамлетову реч: свет је овај тамница. А тек ова феномена света откривају се ~~весе~~^{весе} мистички настројеној души висине светлости. Отуда је молишвени тон ове књиге, уколико је молитвени, толико један ~~та~~^{та} "тажни оремус"; у којем је изразу песник ингенкиозно везао славенско и латинско; тамни неутешни песимизам славенски и лепу латинску реч са ~~о~~^о

олтара католичке цркве отаме ²

Збирка је целом цехином својом таква како је досада у мало речи обележено; потпуна као ~~medu~~ храм; немирна као багн рокови облици изабачених удова који у сам покрет и замаха; високих квалитета поезија, а изукрпана као филозофија и вера. Гостакон ~~medu~~ свана мистичка религија и филозофија таква ~~сва~~ је: слободна, скептична, бунтовна; ~~што~~ прође искуства и учења свих религија ~~и~~ филозофија, настава свој пут својим жестама, к небу. Јављају се ^{јави} у збирци песмама уједињених стихови старозаветног, новозаветног стила, где је поштомпевац и очајан грешник и смирени покајник

владаћемо опет
и љубавним плачем и пожарним хтељем;

јављају се стихови чисто новозаветне екстазе:

над свладаним гробом
мотримо свимир новим осветљењем

јављају се стихови хиндуске мистике са вером у реинкарнацију, у ^{паци} коју је уједињ назвао Вечни прстен

Једном тамо после хиљаде хиљада
и хиљада лета опет ћемо наћи
иста света чула, иста срца млада,
и тај нежни осмех, благи и домаћи

И све тако. Наизменце се у тој поезији мучи човек "недостојан узвишених мете", коме једнако "пуцају пред чудом напасне свезине земаљних видика"; па човек скептик који "дере подлу лав небеса"; па хришћански аскет који је захваћан што му је пружен "путир неке сталне патње". А ~~сва~~ ^{стине} ~~сва~~ ^{сва} кроз све иде немиран крик, глас једног ~~мистичког~~ мистичког себра-поете:

Ко ће ми рећи име мога циља?

² Лежи себра ^{извао} је / после светског рата, 1920-е. Високих ^{судила} ~~судила~~ по свему, збирка је висока и по томе што аутор јен, иако млад, модеран и послератан, иако славен замућене и густе крви, на велича својом поезијом ни нагоне ни ~~вече~~ ^{обара} ~~вече~~. Талент је снажан, реч је брзотка и светла, али песник ~~главу~~ ^{обара} главу и крив руке. Крв своју гони на дуго проштење. Смет који ~~крв~~ ^{крв} за собом ваља, не кује у риму. Стихови уједињени горки су много, али су леки и чисти звуком и смислом. Чује се кроз њих музика језе ~~не~~ ^{не} долази од депоте трпљења, самооптужава, кајања и тежња тихог светлости дамина, тежа да се стигне до стања и свести до којих човек још није могао да стигне. То су исповести једнога песника који

спасење не по цену мржње него само по цену љубави. Иако у поезији Ујевићеве владају онтуђење и црни песимизам, нема у њој клетве, нема мржње, а о љубави су речене велике речи и још веће истине. Песма која је страном крик очајања, носи наслов Перманој. Песма која требала да се зове змија или смит, зове се Бела, и има ~~у~~ у себи само "тиху песну". Иако пун уласкад себе сама и од свега, песник не може да не објави веру у човека и наду:

из чистоће наше црк времена руди.

Као поезија, књига Ујевићева је довршена. Као филозофија или религија или религиозна филозофија она није довршена. Песимизам Ујевићев јасно је више поезија него доктрина; вера његова далеко је више тежава него систем. Једно се у њима одређено истиче: мистичка путања по којој живот тежи даље и даље, и све више прелази у имперсоналност насупрот индивидуалности. Али путања та само је назнака, не пређена. Епиклеза, зар и уједно мученичешког живота, још увек испуњава претњи део мисли и осећања песникових. Иако вереник сирти, грешник је још неоскорбљен од индивидуалистичких осетљивости, од нагонске жагње за земаљским трофејима. Отуда у песима још много заноса за херојске победе, и с друге стране, још доста nihilистичких исказа против друштва. Са замехом једног борца на стадиону песник се ставља "на олтар јуначком коку" не би ли њиме рас-

над мушко теме гизду славолука,

а мако поспе, или мало ~~се~~, пуње ому тешко негативну песму у којој ~~тако~~ ситна партикула без, као немоћно средство, одлуче све:

Уре од њихког пута беснистено,
суморни човек снати бестадесно,
сутонска страв се доји безимано,
а љубав јена јена беспретметно;

и све је данас празно бесконачно,
а ветра дува, дува безутелно
на годе душе неке беспретанно,
кату и грае безнадно, бескрајно.

Али, како је већ речено, све пролази без жучи, без освете и клетве. Оно што је пресудно, воља, покрет, акција, окреће се на крају играва харству имперсоналног блаженства, царстау оне светлости која је чудо Божије, не енергија. Ту смо највећој важној ствари. Светлост, чудо, Свети Дух са свима својим именима на јеврејском, грчком, латинском, славенском језику — у мисли, ~~тешко Ујевићевеј Радо Стају~~ ~~и~~ ~~Бого~~. ~~Ујевићев је исто хришћанска~~

мозина ујевнићској често стају на место Бога. Бог, ~~како~~ је чисто хришћанска суштина, дубав, ~~како~~ часом је Непознати. Од хришћанско етичког делена за дубаву, идемо у елементе старојеврејске Кабале, где је Бог, да се не би морао узети као ограничен, у неку руку неостојећ. А између тога Непознатог и човека делују кобна и неразумљиве силе, сефироти. С тим у вези, нејасно и неодлучно је истицање час вечне муке, час блаженства коначног оправдања.

2 Песимизам ујевнићев разликује се од песимизма Симе Пандуровића, коме је ова наизвишће посвећена. "Пандуровић не зна за религиозне чежње и скупупле. Његова вера, боље веровање, то је нирвана; на земљи заборав свега, а затим смрт као пријатељ човеков. Песимизам Пандуровићев је, кад је најсветајији, један на смрт готови оптимизам: да свему буде крај. Пандуровић верује у "крај", Ујевнић у "вечни прстен". Да Непознато, Пандуровић има болан осмех песника, који зна да свести и тежње човекове умиру у ланцима, да жеље падају као угасле звезде, да још један живот сем овог на земљи нема, да човек није син Божији него брат траве и праха. Пандуровић срце своје, песимизам без наде, храбро, искапаљује га као што се искапаљује последња чапа. Ујевнићев је песимизам религиозно страдање. Као у псалмима, у поезији Ујевнићској срце капљу дању и ноћу, велик верујућег да би могло бити другачије, лауче пред Богом, а жали се на страдања, а верује ~~у~~ у дубав. Ка колико готову на смрт, Ујевнић не да човеку склн у гроб као у тмицу трупава. Ујевнићев вера да живот човеков живи од Непознатог; ~~а~~ Непознато, не само да постоји, него припада животу човекову. Ујевнић стога сузима својим не да излити се по земаљским објектима, као што се излива киша; сузе и крими његови то су воље његове, воља раслабљене воље, али ипак воље да се нађе светост живота. Човек Ујевнићеве религиозно филозофске замисли како излази човек воље, човек активног песимизма. Наравно, како је човек ове збирке још врло осетно човек плоти и земног живота, воља та је у категорији доста тавних и детерминисаних воља, и није отиша даље од оне рамнотеже о којој говоруи апостоли Павле у посланицим Галаћанима 2, 17 : "Јер тијело жели против духа, а дух против тијела, а ово се противи једно другому, да не чините што хоћете." Међутим, баш те детерминисане воље, којима управља Непознато, баш оне су извор мистичких стварности. Кроз активност тих воља је Ујевнић познао ове проблеме ~~и~~ живота човека, грехе његове и чежњу његову за дубаву са којом човек, настрадао човек жедни као грозик чава за водом. Дубав

~~Застота~~
 као мистички проблем живота спасења уједно, измамила је Ујевићу неколи-
 ко ванредних песама, неколико великих речи и истина. Мистички схваћена
 љубав не додирује, само освећује објекте, и враћа се у себе као "љубав
 љубави". А сваки бол од такве љубави претвара се у тајанствени субјект,
 у биће. Диван је, класичан је стих

Дубока рана бива тајно биће

То није само диван стих, то је мистички узвишена визија; ~~и~~ ^{у овом стиху} једна ~~и~~ ^и први
 пут конкретно претстављених и објашњених тајана живота човека.

~~Човек себром претставља једну од нај
 лепших наших збирки песама и једну песама ретку~~

Злак себра је драгоценост поетска у

нашој књижевности. То је једна мала сума мистичких знања и искустава на
 земљи; ~~и~~ ^и један такав пут "кроз ноћ" / по речи св. Јована де ла Круз, шпан-
 ског мистика / ка светлости, ка вечности. Песник нам је још остао дукан
 филозофију и поезију сирти, објашњава оним "зрелог чекања" да будемо
 уобрази. Уобрази, и куда пренесени? То се питали сви велики ~~песници~~ ^{песници} и мис-
 лисници. Питао ~~и~~ ^и код нас, ~~Бегов~~ ^{Бегов}, па се гита и Ујевић. Овом књигом песама ~~и~~
 чаје ~~Бегов~~ ^{Бегов} дао одговор. Да ли Ујевић, као онај италијански мистик, сматра
 да је "вечност сан", да човек када је живео и страдао, има "самросанкитно
 право да спава" на то и не била воља божја.² Или Ујевић сматра да човек
 на земљи не може да се од чежње за светлостју из које осећа да је дошао, а
 све остало да је воља божја, ~~и~~ ^и "непознато", нечита тајна:

та нешта не знам о тајанству Бога

Ели, најзад, вечност значи за њега "вечни прстен", у који вечни прстен спа-
 да и вечна lamentација желим себра на овој земљи. Пред том тајном је
~~Бегов~~ ^{Бегов} сложио своју књигу.

Бегов себром